

Şah İsmail'in Hatunu

Şah İsmail's Wife

Vedat Turgut*

Özet

Şah İsmail ile Yavuz Sultan Selim arasında Çaldıran'da meydana gelen hesaplaşma esnasında dağılan Safevi ordusunun içinde bulunan Şah İsmail'in hatunlarının Osmanlıların eline geçip geçmediği meselesi, modern araştırmacının dikkatini çekmektedir. Gündüz ve Emecen'in ortaya koydukları fikirlerden ve araştırmayı ele almamızı sağlayan arşiv kaydından, Osmanlı müverrihleri içerisinde olayları birebir görmüş olan Hasan Can'ın oğlu Hoca Sadeddin ve Münecimbaşı tarafından verilen bilgilerin şüphesiz doğru oldukları sonucuna varılmıştır. Buna göre, Şah İsmail'in eşlerinden ikisinin savaşta esir düştüğü, bunlardan Taclı Begüm'ün bir-iki günlük esaretin ardından kurtulurken, Bihrüze'nin Osmanlı topraklarında kaldığı ve hatta Selanik'te bir vakıf kurduğu anlaşılmaktadır. Bihrüze'nin Şah İsmail'i bir meydan okumaya tahrik etmek için kullanılmaya çalışıldığı ancak, Şah İsmail'in eşinin saliverilmesi için gönderdiği elçilerin hapsedilmesinin Osmanlılara istediği savaşı vermediği bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Taclı Begüm, Bihrüze, Şah İsmail, Yavuz Sultan Selim, Çaldıran, Selanik.

Abstract

It has attracted the attention of modern researchers that the issue of whether Shah İsmail's wives come into the hands of Ottoman or not, who participated in crumbled Safavid army during pay off which occurred between Shah İsmail and Yavuz Sultan Selim in Çaldıran. It has concluded from revealed ideas by Gündüz and Emecen and archive document which enabling us to take hand this research, giving information by Hodja Sadeddin, the son of Hasan Can who has seen the events one to one and Münecimbasi which in the Ottoman Historians, definitely correct. According to this, it was understood two of Shah İsmail's Khatuns be held captive in the war, while Begum, one of them, get rid of captivity after one or two day, Bihrüze, the other, stay in

---

* Yrd. Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Tarih Bölümü, vedat.turgut@bilecik.edu.tr.

Ottoman territory and also establish a foundation in Thessaloniki. It's known however, attempting to use of Bihrûze for provoke a challenge Shah İsmail, imprisonment envoys sent by Shah İsmail for set free of Bihrûze is not give a pitched battle what They want to Ottomans.

Key Words: Taclu Begüm, Bihrûze, Şah İsmail, Yavuz Sultan Selim, Çaldıran, Selanik.

Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail arasında cereyan eden Çaldıran Savaşı'nın önemli tartışma konularından birisi de Şah İsmail'in eşi ya da eşlerinin Osmanlılara esir düşüp düşmediği meselesidir. Şah İsmail'in hepsi hamile olan üç eşinin olduğu ve bunlardan Taclu Begüm (Taclu Hatun) ve Bihrûze isimli eşlerinin Osmanlıların eline esir düştüğü dönemin kaynaklarından anlaşılmaktadır. Fakat günümüze kadar pek çok araştırmacının yakından ilgilendiği bu konu tam olarak aydınlatılmamıştır. Bunda dönemin tarihçilerinin verdiği bilgileri destekleyecek başka vesikalara ulaşılamamasının büyük bir etkisi vardır. Biz burada hem dönemin tarihçileri hem de günümüz araştırmacılarının görüş ve iddialarını ortaya koyup, Selanik evkâf tahrir defteri içinde rastladığımız bir vesika çerçevesinde konuyu tartışmaya çalışacağız.

Şah İsmail'in eşleri arasında yer alan Taclu Begüm'ün hangi aileye mensup olduğu konusunda bazı görüş ayrılıklarından ziyade¹ onu tartışmaların öznesi yapan mesele, Çaldıran savaşına katılıp katılmadığı ve savaş sonrasında Osmanlı'ya esir düşüp düşmediğidir. Safevi kaynakları, Taclu Hanım'ın Çaldıran Savaşı'na katıldığı ve iki günlük kaybolmasının dışında Şah İsmail'in yanından hiç ayrılmadığı hususunda birleşirler. Taclu Hanım, Şah İsmail'in yaralandığını duyunca savaşa katılmış, savaş meydanından kaçması söylenince ortadan kaybolmuştur. Safevi kuvvetlerinin savaş sonunda büyük bir kargaşa içine düştüğü ve birliklerin her birinin ayrı bir tarafa kaçtukları anlaşılmaktadır². Savaşı kaybettikten sonra Çaldıran'dan ayrılan Şah, Tebriz'de Taclu Hanım'ı aratmış ve bir iki gün sonra tevaffûken bulunan Taclu Hanım Şah'ın yanına getirilmiştir³.

¹ Tufan Gündüz, Alman şarkiyatçı Walter Hinz'in Taclu Begüm'ün Akkoyunlu Yakub Bey'in kızı olduğu iddiasının aksine, Musullu Türkmen reislerinden Mihmad Bey'in kızı olduğunu ileri sürmektedir. Diğer taraftan Feridun Emecen, İbn Kemal'de yer alan bilgiden hareketle onun Bağdad Beyi Hülefa'nın kızı olduğunu yazar. Şah İsmail'in esir edilen diğer eşi Behrûze'nin bunlardan birinin kızı olması da muhtemeldir. Bkz. Tufan Gündüz, "Şah İsmail'in Eşi Taclu Begüm", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 51 (Ankara 2009), s. 223; Gündüz, *Sultanlar ve Savaşlar, Giovanni Maria Agiolello, Venedikli Bir Tüccar ve Vincenzo D'Alessandri'nin Seyahatnâmeleri*, İstanbul 2006, s. 82; Orhan Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikâyeleri*, İstanbul 1985, s. 59; Walter Hinz, *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd: XV. Yüzyılda İran'ın Milli Bir Devlet Olarak Yükselişi*, (Çev. Tefik Bıyılıoğlu), Ankara 1992, s. 78; Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, İstanbul 2010, s. 143.

² Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 142-143.

³ Gündüz, "Şah İsmail'in Eşi...", s. 224-230.

Şah, hanımının bulunmasından dolayı son derece sevinmiş, onu getiren Durmuş Han'ın mülâzımlarından Mirza Şah'a talifâtta bulunmuştur⁴.

Osmanlı kronikleri ise Safevi kaynakları gibi Taclu Hanım'ın savaş meydanında olduğunu doğrularken, onların aksine Taclu'nun da Şah İsmail'in diğer hatunlarıyla birlikte Osmanlı askerleri tarafından esir edildiğini kaydetmektedir⁵. Celalzâde, Çaldıran Savaşı'nda sadece Taclu Hanım'ın değil çok sayıda kadının ele geçirildiğini söylerken kadınların güzelliklerini ön plana çıkarır⁶. Anonim Tevârih, Şah İsmail'in eşlerini savaş meydanında bırakarak kaçtığını söyledikten sonra, ismini vermediği eşlerinden birinin Osmanlıların eline geçtiğini nakleder⁷. Sucûdî de çok güzel kızların Osmanlıların eline geçtiğinden bahseder⁸. Şah İsmail'in ismi verilmeyen bir hatununun esareti konusunda hem fikir olan Osmanlı kronikleri, onun akıbeti hususunda karışık bilgiler nakletmektedir. Celalzâde, hatunun yakalanıp Sultan Selim'in huzuruna getirildiğini, bu sırada huzurda bulunan Kazasker Tacizâde Cafer Çelebi'ye verildiğini ve Anadolu vilayetlerinde yerleşip kaldığını söylemektedir⁹. Haydar Çelebi Ruznâmesi'nde, Çaldıran savaşında ele geçirilen esirlerin muayenesi esnasında altın sırmalı elbiseler giymiş olan bir kadının yakalandığını ve tahkikat neticesinde bu kişinin Şah İsmail'in karısı olduğunun anlaşılmasıyla Cafer Çelebi'ye verildiğini nakletmektedir¹⁰. Lütfi Paşa da hanımın Tacizâde'ye verildiği konusunu teyit etmektedir¹¹. Zaim Mir Mehmed Katibi'ye göre ise Tacizâde Cafer Çelebi kendisine emanet edilmiş olan hanımı nikâhına aldığı için Sultan Selim'in hışmına uğramıştır¹². Mustafa Âli, hatunun yakalanışı ve akıbeti hakkında Tacizâde ile ilişkilendirilen hikâyeden farklı olarak, onun Mesih Paşazâde tarafından yakalandıktan sonra, savaş gecesi Mesih Paşazâde'nin misafiri olduğunu ve ertesi gün onun izniyle serbest bırakılarak hızlı bir şekilde

⁴ Vural Genç, *İranlı Tarihçilerin Kaleminden Çaldıran (1514)*, İstanbul 2011, s. 136.

⁵ Selahattin Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara 1969, s. 58 vd.

⁶ Celalzâde Mustafa, *Selîmnâme*, (Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar), Ankara 1990, s. 381; Muhammed Kerim Yusuf Cemâli, "Çaldıran Savaşı'nın Sebep ve Sonuçları", *Şafeviler ve Şah İsmail*, (Ed. A. Taşğın-Ali Yaman-Namiq Musalî), İstanbul 2014, s. 63.

⁷ *Tevârih-i Âli Osman*-Giese Neşri, (Haz. Nihat Azamat), İstanbul 1992, s. 136.

⁸ İ. Hakkı Çuhadar, *Sucûdî'nin Selîmnâmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1988, s. 55; Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, s. 62 vd; Genç, *İranlı Tarihçilerin Kaleminden Çaldıran (1514)*, s. 134-135.

⁹ Celalzâde Mustafa, *Selîmnâme*, s. 381; Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, s. 61

¹⁰ Haydar Celebi, *Rûznâme*, (Haz. Yavuz Senemoğlu), İstanbul, s. 77.

¹¹ Lütfi Paşa, *Tevârih-i Âli Osman*, (Çev. Kayhan Atik), Ankara 2001, s. 218.

¹² Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, s. 62; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 143. *Taşköprüzâde, Eş-Şakâyiku'n-Numâniyye fi Ulemai'd-Devleti'l-Osmaniyye*, "Osmanlı Bilginleri", (Trc. Muharrem Tan), İstanbul 2007, s. 252. Emecen, bu bilginin şüpheyle karşılanması gerektiğini belirtmektedir, bkz. *Yavuz Sultan Selim*, s. 143.

Hoy'a gittiğini nakletmektedir¹³. Gündüz'ün tespitine göre bu mâlûmat, Safevî kaynaklarında hatunun akıbetiyle ilgili verilen bilgilere daha yakındır¹⁴.

Yukarıda belirtilen kaynaklar Şah İsmail'in esir alındığı belirtilen eşinin adını zikretmezken Müneccimbaşı, Şah İsmail'in Bihrûze adlı eşinin esir edildiğini bildirmektedir¹⁵. Kendi döneminde Taclu Hanım'ın yakalandığına dair meşhûr bir hikâyenin bulunduğunu, ancak bunun asılsız olduğunu söyleyen Müneccimbaşı'nın bu konudaki en doğru bilgiyi verdiği tarafımızdan tesbit edilen bir arşiv belgesinden anlaşılmaktadır. Müneccimbaşı, bu konuda Hoca Sadeddin Efendi'nin verdiği bilgilerin muteber olduğuna dikkat çekerek ondan ayrıntılı bir alıntı yapmıştır. Hoca Sadeddin Efendi, Osmanlı ordusunda bulunan babası Hasan Can ile Safevi ordusunda yer alan dedesi İsfahanlı Hafız Muhammed'den dinlediği olayları tarihinde birleştirmiştir. Dedesinden dinlediğine göre, Şah İsmail'in savaş meydanını terk etmesinden sonra Hafız İsfahânî, yoldaşlarıyla Çaldıran'dan ayrılmış, Tebriz yakınlarına geldiği sırada Taclu Hanım'dan haber alınmadığını ve Helvacıoğlu Huseyin Bey'in hatunu aramakla görevlendirildiğini duymuştur. Tebriz'de gizlendikleri sırada Taclu Hanım'ın Şah'a ulaştığı haberini almıştır. Babasından dinlediğine göre ise Taclu Hanım, savaşın en kızgın anında Mesih Paşazâde'nin eline geçmiş, yanında bulunan "*Lâl-i Büğrek/Be-berg*" diye bilinen mücevheriyle beraber diğer ziynetlerini verip azat olmak için yalvarınca Mesih Paşazâde durumuna acıyarak kendisini serbest bırakmıştır¹⁶. Taclu Hanım'ın mücevherlerinin Osmanlıların eline geçtiğine dair verilen bu bilgi, Osmanlı arşiv vesikalarının da teyid edilmiştir¹⁷.

Kaynaklardaki çelişkili bilgilerin sebebi, Şah İsmail'in birden fazla hatununun Osmanlıların eline geçmesinden ve bunlardan Taclu Hatun'un Bihrûze ile karıştırılmasından kaynaklanmaktadır. Gündüz'ün tetkiklerine göre, Safevi kaynakları Taclu Begüm'ün, Şah İsmail ölünceye kadar onun yanında olduğunu haber vermektedir. O, Tahmasb'ın hükümdar olması hususunda etkin bir rol oynamış, haremde ve saray bürokrasisinde hâkim bir şahsiyet olarak ortaya çıkmıştır. Taclu Hanım'ın ömrünün sonlarına doğru gözden düştüğü, Tebriz'de bir veba salgını atlatıktan sonra Tahmasb tarafından 1540 yılında Şiraz'a gönderildiği ve burada kısa bir süre sonra vefat ettiği anlaşılmaktadır. Ölmeden önce, gelirlerinin tamamını hayır işlerinde harcanmak üzere vakfettiği

¹³ Gelibolulu Mustafa Ali, *Künbü'l-Abbâr*, (Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar), Kayseri 1997, s. 1120-1121.

¹⁴ Gündüz, "Şah İsmail'in Eşi...", s. 229.

¹⁵ Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Sahâijü'l-Abbar fî Vekâyiü'l-Asar*, II, (Trc. İsmail Erünsal), İstanbul, s. 165-166.

¹⁶ Hoca Sadeddin, *Tacü't-Tevârih*, IV, (Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara 1979, s. 211 vd.

¹⁷ İ. Hakkı Uzuncarşılı, "Şah İsmail'in Zevcesi Taclu Hanım'ın Mücevherâtı", *Belleten*, XXIII/92 (Ankara 1959), s. 613.

anlaşılan Taclu Hanım'ın, Çaldıran Savaşı'nda yer aldığı ve Osmanlıların eline esir düştüğü kesindir. Ancak, onun esaretinin bir-iki günden fazla sürmediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Osmanlı kaynaklarında Safevilerin eşlerinin Osmanlı askerleri tarafından esir alınması, Şah İsmail'in kendi namusunu bile koruyamayacak kadar zayıf bir hükümdarken ülkenin namusunu korumaya nasıl namzet olabildiğini eleştirmek için işlenmiştir¹⁸. Bu konunun yarım asır sonra bir diplomatik münasebet sırasında dahi Şah Tahmasb'ın Şah Kulu adlı elçisine nüktedân bir şekilde hatırlatılması da bu amaca matuf olarak Selanikî'nin eserinde ortaya konmuştur¹⁹.

Kaynaklardan da anlaşılacağı üzere Osmanlıların eline, Şah İsmail'in eşlerinden sadece Taclu Begüm geçmemiştir. Hoca Sadeddin'e göre, Taclu Begüm kadar değerli olan Şah İsmail'in başka bir hatunu da (Bihrüze) Osmanlıların eline esir düşmüş ve Yavuz Sultan Selim tarafından Tâcizâde Cafer Çelebi ile evlendirilmiştir. Savaş sonunda Sultan Selim'in Bihrüze'nin çadırına uğrayarak halini hatırını sorduğu ve esiresine hürmetkâr davrandığı anlaşılmaktadır. Bihrüze'nin Cafer Çelebi ile evlendirilmesinin üzerinden henüz iki ay geçmişken yeniçerilerin Amasya'da ayaklanarak Pîrî Paşa ve Halimî'nin evlerini yağmalamalarının ardından Sultan Selim, Hersekoğlu Ahmed Paşa'yı görevinden almış, Dukâkinoğlu Ahmed'i ise hançerle yaraladıktan sonra cellâtlara teslim etmiştir. İstanbul'da yaptırdığı soruşturmanın ardından Balyemez Osman Ağa, Yeniçeri Ağası İskender Paşa ve Cafer Çelebi'yi idam ettirmiştir. Yavuz'un Cafer Çelebi'yi idam ettirmesinin sebebi, bazı kaynaklarda Çelebi'nin Bihrüze'nin etkisiyle evlendirme hususunu Sultan Selim'in aleyhine kullanmaya çalışması, bazı kaynaklarda da Yavuz'un ihtarına rağmen Tacizâde'nin Bihrüze'yi hâmile bırakması olarak gösterilmiştir²⁰.

Osmanlı arşivlerinde bulunan bir kayıt, Hoca Sadeddin ve Münecimbaşı'nın Bihrüze'nin esareti hususunda kaydettikleri bilgiyi doğrulamakta ve bazı İranlı araştırmacıların, Osmanlı müelliflerinin verdikleri bilgilerin hamasetten ibaret ve yok hükmünde olduğu yönündeki tenkitlerinin²¹

¹⁸ Gündüz, "Şah İsmail'in Eşi...", s. 223-231. "... Padişahların taht-ı tasarruflarında olan memleket menkûbâsı mesâbesindedir. Ruculiyetten hokkası ve futuvvetten behresi belki derûnunda fi'l-cümle zehresi olan kimesne kendiüden gayri bir kimse ona taarruz ettiğinde tahammul etmek ihtimali yoktur", bkz. İdris-i Bitlisi, *Selimsabnâme*, (Çev. Hicabi Kırlangıç), Ankara 2001, s. 152.

¹⁹ Selanikî'nin naklettiğine göre, 1568'de Tahmasb'ın elçisi olarak Edirne'ye gelen Şah Kulu'nun, kendisini karşılamaya gelen Osmanlı askerleri için "vallahî bu askerlerin süsü ve gösterişi tıpkı düğün alayı gibi" demesi üzerine Candaroğlu Kızıl Ahmed'in oğlu Rumili Beylerbeyi Şemsi Ahmet Paşa "Evet Çaldıran'dan gelin getiren bu alaydır" diye cevap vermişti (Selâniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selanikî*, I, (haz. Mehmet İpşirli), Ankara 1999, s. 70).

²⁰ Genç, *İranlı Tarihçilerin Kaleminden Çaldıran (1514)*, s. 138, 144-150.

²¹ Mesela Haşim Hicazifer'in bu yöndeki tenkitleri için bkz. Genç, *İranlı Tarihçilerin Kaleminden Çaldıran (1514)*, s. 202-206.

tekrar gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi'nde mahfûz bulunan TD 553 numaralı Selanik Evkâf Defteri'nde "*Vakf-ı Şah İsmail Hatunu*" başlığı altında tespit edilen bir kayıt, Çaldıran Savaşı'nda gerçekten Şah İsmail'in hatununun ele geçirildiğini teyid etmekte ve onun bundan sonra Osmanlı topraklarında kaldığını, ancak sanıldığı gibi Anadolu'da değil Selanik'te bulunduğunu göstermektedir. Vakıf kaydından, beş adet han dükkânı ve iki bab âsiyâbın ismi belirtilmeyen bu hatun tarafından vakfedildiği anlaşılmaktadır²². Vakıf kaydında hatunun isminin verilmemiş olması bizi, Selanik doğumlu olan Müneccimbaşı'nın söylemlerinin doğru olduğunu kabule zorlamaktadır. Onun Tacizâde Cafer Çelebi²³ ile evlendirildiğine ilişkin verilen bilgilerin yanlış olmasını düşündürecek hiçbir şey yoktur. Aksine Hoca Sadeddin'in Sultan Süleyman'ın bu konuda babasının maksadını anlamayarak İbrahim Paşa vasıtasıyla Hasan Can'a birkaç soru sorduğunu belirtmesi, bu evliliğin herkesin mâlumu olduğunu kesin olarak göstermektedir. Müneccimbaşı'nın da belirttiği üzere Hoca Sadeddin, bu konudaki en muteber isimdir. Savaşta ele geçip Tâcizâde ile evlendirilen hanım Taclu Begüm, nam-ı diğer Taçlu Hatun olmayıp, Şah'ın Bihrûze adlı başka bir hanımıdır²⁴.

Şah İsmail'in, Taclu Hatun kadar sevdiği bir hatunu olduğu anlaşılan Bihrûze'nin Osmanlıların eline geçmesinden ve gönderdiği elçiler vasıtasıyla hanımının iadesi talebinin reddedilmesinden sonra devlet işlerini terk ederek kendini içkiye verdiği ve bu durumun onu ölüme götürdüğü kaydedilmiştir. Çaldıran yenilgisi, Şah İsmail'in hayatını derinden etkilemiştir. Siyahlara bürünen Şah İsmail, ordunun sancığını bile siyaha dönüştürüp üzerine beyaz bir hatla "*El-Kıyas*" yazdırdı. O sene doğan oğluna dahi *Elkas* adını verdi. Sultan Selim, yaptığı davranışlarla onu karşısına çıkması için zorladıkça kendisini içkiye verdi. Bununla beraber, Şii mezhebini baskı ve şiddetle yarmaktan vazgeçti²⁵.

²² TADB. TTD 553, v. 71a.

²³ Kazasker Tâcizâde Cafer Çelebi de İstanbul'da Cami, Edirne'de muallimhane ve medrese bina ettirmiş olup, Edirne'de banisi olduğu muallimhane ve medresesi için Niğbolu Sancağı'nın Hazergrad nahiyesine bağlı üç köyün vergilerini akar olarak vakfetmiştir. Vakfın toplam hasılının 24.286 akçe olduğu ve haymaneden elde edilen miri hissenin ayrılmasından sonra baki kalan 20.579 akçenin Edirne'deki muallimhane ve medreseye sarfolunduğu kaydedilmiştir. Vakfedilen köylerde 96 neferi Müslüman ve 252 neferi gebran olmak üzere toplam 348 nefer mütemekkin olarak kaydedilmiştir. Edirne'de banisi olduğu muallimhane ve medresesi için ayrıca vakfedilen Vize'ye bağlı 7432 akçe hasıllı Şafi'i Köyü'nün H. 890 ve 925 yıllarında tutulmuş olan defterlerde de mukayyed olduğu anlaşılmaktadır. Şafi'i Köyü'nü, Cafer Çelebi'den sonra evlatları Korkud Muhammed ve Ataullah tasarruf etmiştir. Köyde 20 neferin yanı sıra köy sınırında mütemekkin olarak 25 nefer Yörük ve küreci kaydedilmiştir, bkz. TADB.TTD. EV. 548, v: 57b-58a.

²⁴ Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 142.

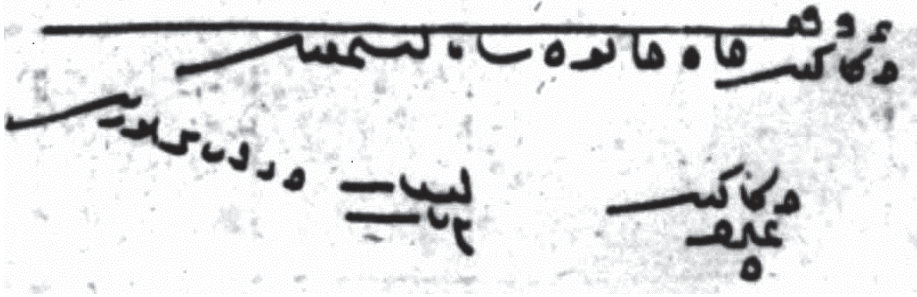
²⁵ Genç, *İrânlı Tarihçilerin Kaleminden Çaldıran (1514)*, s. 150-151.

Sonuç olarak, Şah İsmail'in hepsi hamile olan üç eşinden ikisinin (Taclu Begüm ve Bihrûze) Osmanlıların eline esir düştüğü, bunlardan ilkinin bir-iki günlük esâretinin ardından verdiği ziyneti mukabilinde kurtulduğu, diğerinin ise Şah İsmail'i Osmanlıların karşısına çıkarabilmek için bir koz olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim Sultan Selim Tebriz'de iken, kendisine biat ediyor havası veren çok sayıda fedaî ile uğraşmak zorunda kalmıştır²⁶. Bihrûze Hatun, önce İstanbul'a ve oradan da Edirne'ye kendisine ayrılan tahsisatla gönderilmiş ve bundan sonra bir Osmanlı kadını gibi vakıf kurarak hayatını devam ettirmiştir. Osmanlı resmi kalemlerinin onu ismiyle değil, sıfatıyla kaydetmiş olması dikkate şâyândır. Osmanlı ordusu Amasya'da iken Şah'tan gelen elçilik heyetinden Mir Abdülvehhab, Kadı İshak, Molla Şükrullah ve Hamza Halife'nin hapse atılıp, Şah'ın hatununu ulemâdan Cafer Çelebi ile evlendirilmesinin pek çok tepkiyle karşılanmış olduğu, Sultan Selim'in oğlu Sultan Süleyman'ın dahi babasının bu davranışına anlam veremediği bilinmektedir. Sultan Selim, Şah'ın karısını ulemâdan biriyle evlendirerek ve gönderdiği hatırı sayılır elçileri hapsedirerek, sürekli kaçak dövüşmeye başlayan Şah İsmail'in yüreğine kin düşürmek ve böylece onu, üzüntüsünün etkisiyle karşısına çıkarıp ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Bu anlayışın Osmanlı resmi kalemlerine yansması - hatun başkasıyla evlendirilmiş olsa da- "*Şah İsmail Hatunu*" şeklinde olmuştur.

---

²⁶ Genç, *İranlı Tarihçilerin Kaleminden Çaldıran (1514)*, s. 138.

Ek: Şah İsmail Hatunu Evkâfı Vakıf Belgesi

Kaynakça

TADB.TTD.EV. 553.

TADB.TTD.EV. 559.

TADB.TTD.EV. 548.

Gelibolulu Mustafa Alî, *Künbü'l-Abbar*, I-II, (Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Cuhadar), Kayseri, 1997.

Anonim Tevarih-i Al-i Osman-*Giese Neşri*: (Haz. Nihat Azamat), İstanbul 1992.

Celalzâde Mustafa, *Selîmnâme*, (Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Cuhadar) Ankara 1990.

Çuhadar, İ. Hakkı, *Sucûdî'nin Selîm-nâmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1988.

Gündüz, Tufan, "Şah İsmail'in Eşi Taclu Begüm", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, 51 (Ankara 2009), s. 223-232.

Gündüz, Tufan, *Seyyabların Gözüyle Sultanlar ve Savaşlar, Giovanni Maria Agiolello, Venedikli Bir Tüccar ve Vincenzo D'Alessandri'nin Seyahatnâmeleri*, İstanbul 2006.

Emecen, Feridun, *Zamanın İskenderi Şarkın Fatihî Yavuz Sultan Selim*, İstanbul 2010.

Eyice, Semavi, "Tacizâde Tevkî Cafer Çelebi Camii", *TKA*, XXXIV/1-2 (İstanbul 1998), s. 55-63.

Genç, Vural, *İranlı Tarihçilerin Kaleminden Çaldıran (1514)*, İstanbul 2011.

Gökay, Orhan Şaik, *Dede Korkut Hikâyeleri*, İstanbul 1985.

Haydar Çelebi Ruznâmesi, (Haz. Yavuz Senemoğlu), İstanbul (tarihsiz).

Hinz, Walter, *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd. XV. Yüzyılda İran'ın Millî Bir Devlet Olarak Yükselişi*, (Çev. Tefik Bıyılıoğlu) Ankara 1992.

Hoca Sadeddin, *Tacî't-Tevarih*, IV, (Haz. İsmet Parmaksızoğlu), Ankara 1979.

İdris-İ Bitlisî, *Selîm Şah-nâme*, (Trc. Hicabi Kırlangıç), Ankara 2001.

Lütfi Paşa, *Tevarih-i Al-i Osman*, (Haz. Kayhan Atik), Ankara 2001.

Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Müneccimbaşı Tarihi-Sabafü'l-Abbar fî Vekayü'l-Asar*, I-II, (Trc. İsmail Erunsal), İstanbul, (tarihsiz).

Selanikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selanikî*, I, (Haz. Mehmet İpşirli), Ankara 1999.

Taşgın, Ahmet-Yaman, Ali-Musalı, Namiq, *Safeviler ve Şah İsmail*, İstanbul 2014.

Taşköprülüzâde, *Eş-Şakaiku'n-Numaniyye fî Ulemai'd-Devleti'l-Osmaniye "Osmanlı Bilginleri"*, (Trc. Muharrem Tan), İstanbul 2007.

Tansel, Selahattin, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara 1969.

Uzunçarşılı, İsmail H., Şah İsmail'in Zevcesi Taclu Hanım'ın Mücevheratı, *Belleten*, XXIII/92 (Ankara 1959), s. 611-619.